

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ

Х. К. НОВІКОВА

(Запорізький національний університет)

Анотація. Потенціал підприємства, його структурні зміни є вагомим критерієм його функціонування та основою подальшого розвитку стратегії діяльності та розвитку суб'єкта господарювання. У статті досліджено термінологічний апарат таких понять, як «організація», «потенціал». Сформовано дефініцію поняття «організаційний потенціал підприємства». Обґрунтовано принципи побудови потенціалу підприємства. Визначено, що організаційний потенціал підприємства складається з організації контрольного середовища, структурування елементів підсистеми, розробка структури і змісту вхідної контрольної інформациі, регламентації дій аудитора, організації документообігу. Побудовано організаційну модель внутрішнього контролю.

Ключові слова: потенціал, організаційний потенціал, структура, елементи, внутрішній контроль.

Діяльність підприємств машинобудівної галузі складається, загалом, із трьох основних процесів: процес постачання, виробництва і збуту готової продукції. Кожен із цих процесів супроводжується фінансовими потоками або виникненням дебіторської та кредиторської заборгованості, що в майбутньому все одно призведе до руху грошових коштів (або інших засобів платежу) як всередині підприємства, так і ззовні, що визначається як розрахунково-платіжні операції. Особливого значення в умовах фінансової кризи в країні набуває контроль за фінансовою дисципліною постачальників (через підвищені вимоги до якості сировини і терміну постачання) та споживачів (через значну частку комерційного кредитування та високу питому вагу дебіторської заборгованості в оборотних активах підприємства). Тому наше дослідження буде присвячене вдосконаленню організаційного потенціалу підприємства машинобудівної галузі, зокрема побудові організаційної моделі внутрішнього контролю на підприємствах машинобудівної галузі.

Теоретико-методологічні основи формування організаційного потенціалу підприємства досліджено в наукових працях таких уче-

них, як: І. Ансофф, О. С. Федонін, Т. Г. Рзаєва, Л. І. Абалкін, В. М. Архангельський, Р. В. Марушков, В. О. Кунцевич [1–6]. Сутнісний аналіз організаційного потенціалу промислового підприємства провела А. Л. Сабадирьова [7]. «Внутрішній контроль підприємства» як поняття, процес і система досліджується багатьма науковцями вже декілька десятиліть, систематизацію поглядів яких провели В. Ф. Максимова [8], С. М. Петренко [9].

Метою статті є дослідження організаційного потенціалу підприємства як основи для побудови організаційної моделі внутрішнього контролю на підприємствах машинобудівної галузі.

Організаційний потенціал промислового підприємства – це сукупність якостей системи унікальних ресурсів економіки знань, представлених науково-технічними розробками, інноваціями, освітою з метою формування інтелектуального, людського, соціального капіталу в процесі корпоративного управління та їх мобілізації у стратегії розвитку потенціалу з урахуванням впливу зовнішнього середовища. З утвердженням економічної ролі інтелектуального, людського й соціального капіталу

виникає залежність організаційного потенціалу промислового підприємства від процесу методичного забезпечення, що є обов'язковим до виконання в корпоративних структурах [7].

На обсяг і структуру грошового обороту на підприємстві впливають стадії виробництва та споживання. Тривалий виробничий процес, у ході якого потрібно збільшувати виробничі запаси, призводить до збільшення платежів, пов'язаних із їх придбанням. Через зростання трудомісткості продукції збільшуються платежі, пов'язані з оплатою праці. Прямі та зворотні зв'язки між виробництвом і споживанням здійснюються через стадії розподілу й обміну за допомогою грошового обороту.

Потенціал підприємства є тією складовою, яка визначає перспективи функціонування підприємства, напрями його розвитку та ефективність діяльності. Логікою нашого дослідження обумовлено визначення термінологічного апарату. Методологія дослідження поняття «організаційний потенціал» ґрунтується

на чіткому визначенні понять «потенціал» і «організація».

Термін «потенціал» походить від латинського слова «potetnia» – приховані можливості [10]. У «Великому тлумачному словнику української мови» визначено, що потенціал являє собою сукупність усіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил, що можуть бути використані в певній галузі, сфері, ділянці тощо [1; 11, с. 902]. В «Енциклопедії бізнесмена» потенціал визначено як сукупність усіх наявних ресурсів, запасів, засобів, які використовуються для досягнення певної мети. Там же визначено три види потенціалу підприємства – виробничий, трудовий, економічний [1; 12, с. 467]. В «Економічній енциклопедії» потенціал визначається як сукупність усіх наявних ресурсів, за допомогою яких, у разі їх раціонального використання, підприємство досягне своєї мети [10]. Дослідження терміна «потенціал» у науковій літературі визначено у табл. 1.

Таблиця 1

Дослідження змісту терміну «потенціал»

Джерело	Визначення терміна
Л. І. Абалкін [3]	Узагальнена характеристика ресурсів, що прив'язана до місця та часу [3]
В. М. Архангельський [4]	Наявні засоби, запаси, джерела, які можуть бути мобілізовані для досягнення певної мети або виконання певного завдання [4]
Р. В. Марушков [5]	Здатність підприємства досягати стратегічних цілей та забезпечувати довгострокове існування за допомогою використання наявних ресурсів [5]
В. О. Кунцевич [6]	Потенціал підприємства – це сукупність наявних ресурсів і можливостей, а також ресурсів і можливостей, які можуть бути мобілізовані для досягнення певної мети [6]
О. С. Федонін [1]	Потенціал підприємства – інтегральне відображення поточних і майбутніх можливостей економічної системи щодо трансформування вхідних ресурсів за допомогою притаманних їй персоналу підприємницьких здібностей в економічні блага, максимально задовольняючи як корпоративні, так і суспільні інтереси [1]

Отже, згідно з проведеним термінологічним аналізом терміна «потенціал» зауважимо, що науковці уявляють потенціал як сукупність наявних ресурсів, за допомогою яких підприємство досягає визначеної мети та підвищує ефективність діяльності.

Проте науковці не визначають, які саме ресурси формують потенціал. Для досягнення мети підприємству одних ресурсів буде мало.

Визначення терміна «організація» є загальноприйнятим. Він походить від латинського

слова «organize», що означає чіткий і зладжений вид, об'єднання. Французьке слово «organization» означає устрій, формування, взаємозв'язок.

За методологічну основу визначення поняття «організаційний потенціал» візьмемо системний підхід. Системний підхід являє собою напрям методології наукового пізнання та соціальної практики, в основі якого лежить розгляд об'єктів цих систем; він організовує дослідника до розкриття цілісності об'єкта, на

виявлення різних типів зв'язків у ньому та зведення їх у єдину теоретичну картину.

Заслужують на увагу дослідження А. Л. Сабадирьової щодо визначення терміна «організаційний потенціал». На думку автора, при системному уявленні організаційного потенціалу підприємства властивими компонентами є нематеріальні ресурси, що створюють «вхід» системи; процес методичного забезпечення, що реалізується в доході від усіх видів діяльності на «виході» системи; зовнішнє середовище та зворотний зв'язок компонентів системи. Зовнішнє середовище в системі організаційного потенціалу підприємства трансформується під впливом процесів переходу від сировинної та індустріальної економіки до економіки знань, яка базується на інтелектуальному, людському, соціальному капіталі, інформаційних технологіях, глобальних інформаційних мережах, високоякісному зв'язку, швидкісному Інтернеті. Зворотний зв'язок у системі організаційного потенціалу є комунікаційним каналом від споживачів на «виході» системи до нематеріальних ресурсів на її «вході». Процес методичного забезпечення підприємства виконує персонал, здатний представляти сукупність знань, якими володіє, та переробляти нематеріальні ресурси в інтелектуальний капітал, людський і соціальний капітал. Технологічний прогрес змінює традиційні комунікаційні канали та спосіб людського спілкування за умовами ділових

операцій, забезпечує ефективність старих послуг, створює нові послуги та потужно впливає на якість знання [7].

Отже, за системним підходом пропонуємо організаційний потенціал розуміти як певну підсистему, яка формується із сукупності чітко визначених елементів, які діють у сукупності та пов'язані з місією та стратегією розвитку підприємства.

Формування структури потенціалу підприємства та його елементів ґрунтується на основі таких принципів:

- чітко визначається структура потенціалу підприємства, він не може формуватися шляхом механічного додавання елементів;
- під час формування елементів потенціалу підприємства діє закон синергії, оскільки потенціал є динамічною підсистемою;
- потенціал підприємства може самостійно трансформуватися з появою нових елементів;
- елементи потенціалу підприємства функціонують одночасно і в сукупності, на основі їх оптимального співвідношення;
- усі елементи потенціалу пов'язані з функціонуванням і розвитком підприємства [2].

Беручи до уваги визначені принципи, ми розробили загальну структуру організаційного потенціалу підприємства (рис. 1).

Дослідження структури організаційного потенціалу підприємства дає підстави сфор-

Рис. 1. Загальна структура організаційного потенціалу підприємства

мувати організаційну модель внутрішнього контролю на підприємстві, яка представлена на рис. 2. Ця модель рекомендується для впровадження на підприємствах галузі машино-

будування, однак може бути трансформована й під інші галузі, що підтверджує її актуальність.

Рис. 2. Організаційна модель внутрішнього контролю на підприємстві

За результатами проведеного дослідження зробимо такі висновки:

1. Організаційний потенціал пропонуємо розуміти як певну підсистему, яка сформується із сукупності чітко визначених елементів, які діють у сукупності та пов'язані з місією та стратегією розвитку підприємства.

2. Визначено, що організаційний потенціал підприємства формують такі складові: організація контрольного середовища, структурування елементів підсистеми, розробка структури та змісту вхідної контрольної інформації, регламентація дій аудитора, організація документообігу.

3. За допомогою організаційної моделі внутрішнього контролю на підприємстві можна

виокремити і пов'язати між собою основні елементи самої системи, а також її зв'язок із зовнішнім середовищем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка / О. С. Федонін, І. М. Репіна, О. І. Олексюк. – Київ : КНЕУ, 2006. – 316 с.

Fedonin O. S. Potensial pidpriemstva: formuvannya ta otsinka / O. S. Fedonin, I. M. Repina, O. I. Oleksyuk. – Kyiv : KNEU, 2006. – 316 s.

2. Рзаєва Т. Г. Підходи до оцінки потенціалу підприємства: їх переваги та недоліки [Електронний ресурс] / Т. Г. Рзаєва. – Режим доступу:

- file:///C:/Documents%20and%20Settings/HP/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/Vchnu_ekon_2014_3(3)_33.pdf. – Назва з екрана.
- Rzaeva T. G. Pidhodi do otsinki potentsialu pidpriemstva: yih perevagi ta nedoliki [Elektronniy resurs] / T. G. Rzaeva. – Rezhim dostupu: -file:///C:/DocumentsandSettings/HP/Moidokumentyi/Downloads/Vchnu_ekon_2014_3(3)_33.pdf. – Nazva z ekrana.
3. Абалкин Л. И. Диалектика социалистической экономики / Л. И. Абалкин. – Москва : Наука, 1981. – 25 с.
- Abalkin L. I. Dialektika sotsialisticheskoy ekonomiki / L. I. Abalkin. – Moskva : Nauka, 1981. – 25 s.
4. Архангельский В. Н. Управление научно-техническим прогрессом в машиностроении / В. Н. Архангельский, Л. Е. Зиновьев. – Москва : [б. и.], 1983. – 520 с.
- Arhangel'skiy V. N. Upravlenie nauchno-tehnicheskim progressom v mashinostroenii / V. N. Arhangel'skiy, L. E. Zinovev. – Moskva : [b. i.], 1983. – 520 s.
5. Марушков Р. В. Оценка использования экономического потенциала предприятия (на примере предприятий печатной отрасли) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук / Р. В. Марушков. – Москва, 2000. – 18 с.
- Marushkov R. V. Otsenka ispolzovaniya ekonomicheskogo potentsiala predpriyatiya (na primere predpriyatiy pechatnoy otrasli) : avtoref. dis. na soiskanie nauch. stepeni kand. ekon. nauk / R. V. Marushkov. – Moskva, 2000. – 18 s.
6. Кунцевич В. О. Підходи до діагностики фінансового потенціалу підприємства / В. О. Кунцевич // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 1 (43). – С. 68–75.
- Kuntsevich V. O. Pidhodi do diagnostiki finansovogo potentsialu pidpriemstva / V. O. Kuntsevich // Aktualni problemi ekonomiki. – 2004. – № 1 (43). – S. 68–75.
7. Сабадирьова А. Л. Організаційний потенціал промислового підприємства [Електронний ресурс] / А. Л. Сабадирьова. – Режим доступу: <http://dSPACE.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/440/1/Сабадирьова%20А.Л.%20Організаційний%20потенціал%20промислового%20підприємства.pdf>. – Назва з екрана.
- Sabadirova A. L. Organizatsiyniy potentsial promislovogo pidpriemstva [Elektronniy resurs] / A. L. Sabadirova. – Rezhim dostupu: <http://dSPACE.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/440/1/SabadirovaA.L.OrganizatsiyniyPotentsialPromislovogoPidpriemstva.pdf>. – Nazva z ekrana.
8. Максимова В. Ф. Внутрішній контроль економічної діяльності промислового підприємства – системний підхід до розвитку / Максимова В. Ф. – Київ : АВРІО, 2005. – С. 509.
- Maksimova V. F. Vnutrishniy kontrol ekonomichnoyi diyalnosti promislovogo pidpriemstva – sistemniy pidhid do rozvitku / Maksimova V. F. – Kiyiv : AVRIO, 2005. – S. 509.
9. Петренко С. М. Внутрішній контроль: проблеми інформаційного, організаційного та методологічного розвитку : [монографія] / С. М. Петренко ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Донец. нац. ун-т. економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2013. – 509 с.
- Petrenko S. M. Vnutrishniy kontrol: problemi informatsiynogo, organizatsiynogo ta metodologichnogo rozvitku : [monografiya] / S. M. Petrenko ; M-vo osviti i nauki, molodi ta sportu Ukrayini, Donets. nats. un-t. ekonomiki i torgivli im. Mihayla Tugan-Baranovskogo. – Donetsk : DonNUET, 2013. – 509 s.
10. Сіменко І. В. Визначення сутності поняття «управлінський потенціал підприємства»: підходи та концепції [Електронний ресурс] / І. В. Сіменко, М. К. Романюк. – Режим доступу: <http://www.stationline.org.ua/ekonom/60/7923-viznachennya-sutnosti-ponyattya-upravlinskij-potencial-pidpriemstva-pidhodi-ta-konceptsi%D1%97.html>. – Назва з екрана.
- Simenko I. V. Viznachennya sutnosti ponyattya «upravlinskiy potentsial pidpriemstva»: pidhodi ta kontseptsiyi [Elektronniy resurs] / I. V. Simenko, M. K. Romanyuk. – Rezhim dostupu: <http://www.stationline.org.ua/ekonom/60/7923-viznachennya-sutnosti-ponyattya-upravlinskij-potencial-pidpriemstva-pidhodi-ta-konceptsiyi.html>. – Nazva z ekrana.

11. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ ; Ірпінь : Перун, 2002. – 1440 с.
- Velikiy tлумachniy slovník suchasnoyi ukrayin-skoyi movi / uklad. i golov. red. V. T. Busel. – Kiyiv ; Irpin : Perun, 2002. – 1440 s.
12. Економічна енциклопедія : у 3 т. / С. В. Мочерний [та ін.]. – Київ : Академія, 2002. – Т. 3. – 952 с.
- Ekonomichna entsiklopediya : u 3 t. / S. V. Mocherniy [ta in.]. – Kiyiv : Akademiya, 2002. – T. 3. – 952 s.

К. К. Новикова (Запорожский национальный университет). Усовершенствование организационного потенциала предприятия машиностроительной отрасли.

Аннотация. Потенциал предприятия, его структурные изменения являются весомым критерием его функционирования и основой дальнейшего развития стратегии деятельности и развития предприятия. В статье исследован терминологический аппарат таких понятий, как «организация», «потенциал». Сформирована дефиниция понятия «организационный потенциал предприятия». Обоснованы принципы построения потенциала предприятия. Определено, что организационный потенциал предприятия состоит из организации контрольной среды, структурирования элементов подсистемы, разработки структуры и содержания входной контрольной информации, регламентации действий аудитора, организации документооборота. Построено организационную модель внутреннего контроля.

Ключевые слова: потенциал, организационный потенциал, структура, элементы, внутренний контроль.

K. Novikova (Zaporizhzhya national university). Improved organizational capacity of machine – build enterprises.

Summary. The potential of the enterprise, its structural changes are important criteria of its functioning and the basis for further development of business strategy and development of the enterprise. In the article the terminological system of «provider», «potential». Formed definition of «organizational capacity». Grounded principles of the potential of the enterprise. It was determined that the institutional capacity of the enterprise consists of the organization's control environment, structuring elements of the subsystem, the development of the structure and content of the incoming control information regulating action of the internal auditor's workflow. Built organizational model of internal control.

Keywords: capacity, organizational capacity, structure, elements, internal control.